

بِسْمِ ا... الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

درسنامه ادبیات فارسی **هفتم**

(قابل استفاده ی دانش آموزان ممتاز پایه هفتم)

مطابق با آخرین تغییرات کتاب درسی

(سال تحصیلی ۹۵ - ۹۴)

آموزش نکته به نکته ادبیات فارسی اول دبیرستان (دوره اول) به شیوه کاملاً مفهومی

مؤلف و ویراستار: مهدی حسن زاده کولانی

فعل:

فعل کلمه ای است که چهار ویژگی مهم را می رساند.

۱- زمان   ۲- شخص   ۳- مفرد یا جمع بودن   ۴- انجام کار یا نسبت دادن حالت

یادآوری: فعل مهم ترین و اصلی ترین جزء جمله است و بدون فعل جمله ای ساخته نمی شود. بعضی جملات فعل های آشکار و بعضی جملات فعل های پنهان دارند. در یک جمله فعل به کلمات دیگر نقش می دهد. فعل به معنی کار و عمل است. اگر فعل نباشد نهاد و مفعول و... وجودی ندارد.

فعل های اسنادی و غیراسنادی:

فعل ها از نظر انجام کار و نسبت دادن حالتی به نهاد، به دو قسمت تقسیم می شوند؛

۱- **فعل های اسنادی یا ربطی یا عام؛** فعل هایی هستند که فقط از پنج مصدر (بودن، شدن، گشتن و گردیدن) تشکیل یافته اند.

۲- **فعل های غیر اسنادی یا غیر ربطی یا خاص یا تام؛** این نوع افعال مصدر مشخصی ندارند و می توانند از هر مصدری غیر از مصادر فعل های اسنادی تشکیل یابند.

یادآوری: فعل های عام یا اسمیه درست کننده ی جملات اسمیه هستند؛ که فاقد هرگونه انجام کار است و فقط صنعتی است که به نهاد نسبت یا ربط داده می شود.

مثال: «آب و هوای این شهر خیلی سرد است.»

اما در جمله هایی که با فعل های غیر ربطی و خاص درست می شوند، کاری انجام می شود.

مثال: «علی اشتباهی گوش دوستش را جرید.»

تعداد جمله:

در شمارش تعداد جملات، حتماً باید به تعداد فعل و شبه جمله دقت کرد.

☞ مثال: آه، فردا به مدرسه خواهیم رفت، اما هنوز کتاب هایم را پیدا نکرده ام و تکالیفم را انجام نداده ام.

در جمله ی بالا سه فعل جمله به ترتیب عبارت اند از : (خواهم رفت، پیدا نکرده ام و انجام نداده ام). ولی چون یک شبه جمله (آه) وجود دارد، مثال بالا چهار جمله است.

✍ یادآوری: نهاد فعل های امری در جملات امری پنهان است.

☞ مثال: «شال و کلاه کنید تا سفر برویم.»

در جمله ی بالا نهاد (شما) به قرینه ی معنوی حذف شده است.

مذف فعل:

حذف فعل در جمله ها به دو دسته ی لفظی و معنوی تقسیم می شود :

۱) حذف فعل به قرینه ی لفظی :

قاعده ی این نوع حذف فعل به صورتی است که ما فعل را برای جلوگیری از تکرار فعل حذف می کنیم.

☞ مثال: «درختان در فصل بهارشکوفه می زنند، گل ها هم مثل آن ها.»

در جمله ی دوم مثال بالا، فعل (شکوفه می زنند) برای جلوگیری از تکرار فعل حذف شده است.

۲) حذف فعل به قرینه ی معنوی :

قاعده ی این نوع حذف فعل به صورتی است که باید خواننده یا گوینده از معنای جمله بفهمد که فعل حذف شده است.

☞ مثال: «از شما آقایان چه خبر؟»

در جمله ی بالا فعل حذف شده ی (داری) را می توان از معنای جمله فهمید که حذف شده است.

نهاد مسند الیهی و نهاد فاعلی :

در جمله های اسمیه که فعل ربطی دارند و نهاد هیچ کاری انجام نمی دهد و فقط حالتی به آن نسبت داده می شود، نهاد از نوع مسند الیهی است؛ ولی در جمله های فعلیه نهاد از نوع فاعلی است.

☞ مثال: «مهدی نویسنده این کتاب است.»

در جمله ی بالا که جمله ای اسمیه است، (مهدی) هیچ کاری انجام نمی دهد و فقط نویسنده ی کتاب به آن نسبت داده شده است؛ بنابر این نهاد از نوع مسند الیهی می باشد.

☞ مثال: «علی، پسر نوزادش را امیر علی نامید.»

در جمله ی فعلیه ی بالا، علی با نامیدن پسرش کار انجام می دهد؛ پس نهاد ما از نوع فاعلی است.

📖 نکته: نام دیگر نهاد در جمله های اسمیه، مسند الیه و نام دیگر نهاد در جمله های فعلیه، فاعل است.

بررسی فعل از نظر زمان:

(۱) فعل ماضی: فعل دلالت کننده بر زمان گذشته

(۲) فعل مضارع: فعل دلالت کننده بر زمان حال

(۳) فعل مستقبل: فعل دلالت کننده بر زمان آینده

فعل از دو جزء مهم تشکیل یافته است:

(۱) جزء ثابت در ساخت های فعلی (بن)

(۲) جزء متغیر در ساختار فعلی (شناسه)

بن:

بن یا ریشه را جزء ثابت فعل گویند که در شش صیغه ی دستور زبان فارسی به صورت ثابت تکرار می شود و اصلاً تغییری نمی کند.

انواع بن در دستور زبان فارسی:

(۱) بن ماضی

(۲) بن مضارع

بن ماضی:

بن ماضی، مصدر بدون (ن) است که برای ساختن افعال ماضی از بن ماضی استفاده می شود.

☞ مثال: «آرمیدن - - - - - آرمید»

بن مضارع:

بن مضارع، حالت امری هر بن ماضی یا به عبارت دیگر فعل امر بدون (ب) است که تمام افعال مضارع از بن مضارع تشکیل می شود.

☞ مثال: «تاختن - - - - - بتاز - - - - - تاز»

📌 یادآوری:

مصدر چیست: ریشه ی تمام فعل هارا مصدر تشکیل می دهد؛ پس مصدر فعل نیست و زمان مشخصی هم ندارد؛ هر بن از مصدر درست می شود.

شناسه:

شخص فعل	مفرد	جمع
اول شخص	م	یم
دوم شخص	ی	ید
سوم شخص	د - ت	ند

شخص فعل را شناسه گویند.

📖 نکته: در فعل های ماضی سوم شخص مفرد شناسه ندارد؛ غیر از ماضی التزامی.

📖 یادآوری: ما زمانی شناسه هارا نهاد حساب می کنیم که در جمله نهاد آشکار نباشد.

👉 مثال: «به بازار رفتیم و خرید کردیم.»